

ЛІСТЫ

1. АНТОНУ І ІВАНУ ЛУЦКЕВІЧАМ¹

[1918—1920]

Браточкі Антон і Іван!

Чалом, чалом², даражэнькія. Не маю слоў пісаць Вам, як я рад быў, атрымаўшы вестку аб Вас. Вельмі цешыўся я з Вашай працы за гэты час. Пад Вялікарасіяй у Менску гэтага зрабіць нельга было нават за час волі. Цэнтралістычныя тэндэнцыі народных камісараў ціскалі і душылі беларусаў, бадай, горш за Мікалая. Паявілася ў нас, праўда, шмат новых людзей — ссыльныя з Сібіры і інш.

Большая частка нашых людзей палітыкай займалася. З газет нашых аб усім даведаецца. Што датычыць мяне, дык я быў заняты, бадай, увесь час службай па «абмундзіраванню арміі» як ваеннаабавязаны, але штосьці і я рабіў. Можа, якім спосабам вырвецца да нас.

Цалую Вас моцна.

Кланяюся ўсім!

Ваш Бядуля.

2. АДАМУ БАБАРЭКУ¹

28 чэрвеня 1927 г.,
Талька

Любы Адам!

Сяджу ў лесе ў глушы. Некалькі дзён было надта хораша. Цяпер надвор'е сапсулася. Вецер вые ў хвойніку, як гайня ваўкоў. Глядзі, братку, за друкаваннем «Узвышша». Наладзь справу з кватэрай (наркамасветы) і продажам нашых выданняў. Вельмі прашу выправіць карэктур «Салаўя». Як ідзе працяг камедыі пад назваю «Федэрацыя»? Мабыць, Крапіву пашліце туды? Хутка скончу «Салаўя» і вазьмуся за іншыя апавяданні (некалькі дробных) і новую аповесць.

Прывітанне жонцы, Крапіве і Я. Пушчы. Мо ёсць што цікавае з Масквы?

Твой Змітрок

Мой адрас: пошта Талька, Пухавіцкі раён. Аб'ездчыку Цельскага лясніцтва А. І. Яўсейчыку для З. Бядулі.

3. АНАТОЛІЮ ТЫЧЫНУ¹

8 верасня 1929 г.
г. Гагры

Дарагі Анатолій!

Устроіўся добра. Жыву ўжо трэці тыдзень на першым паверсе ў пакоі № 7. Але вось сапсулася надвор'е. Ужо другі дзень дождж. 15-га еду, білет ужо маю. Смерць Паўлюка Труса сапсула мне ўвесь настрой. Я ўжо другі дзень (ліст учора атрымаў) знаходжуся пад гэтым цяжкім уражаннем: такі малады і здольны хлопец! Два грузіны, якія жылі разам з Вамі, ужо выехалі. Фотаздымкі ў мяне, нешта штук 10. Я іх Вам перадам, як прыеду. Сягоння або заўтра, як перастане дождж, куплю для Вас патрэбныя фотаздымкі «Гагрышы». Думаю, што па пошце ўжо няма сэнсу перасылаць — прывязу сам. Прывітанне і ліст ад Вас перадаў.

У Гаграх навін ніякіх, у сувязі з дажджом вельмі нудна. Я ўчора раніцай выехаў быў на кацеры з цэлай кампаніяй на мыс Пішунду, але не даехалі, бо пачалося на моры сільнае хваляванне.

Грошы ад Вас атрымаў якраз упору, і няма чаго прасіць пра-
бачэння. З руб. аддаў таму грузіну з дзікім прозвішчам, якога
ніяк не выгаварыць.

Пажадаю ўсяго найлепшага.

З. Бядуля.

4. ЧАРЖЫНСКИМ¹

20 верасня 1932 г.,

[Мінск]

Мае дарагія Геня, Владэк, Віцька і Ронька!

За гэта лета я аж тры разы пісаў вам, але, мабыць, лісты
прапалі ў дарозе. Раз напісаў Владэку спецыяльную адкрытку
наконт яго перакладу «Анты Дзюрынга» Энгельса, бо яшчэ вяс-
ной гаварыў з загадчыкам Дзяржвыдавецтва Беларусі аб гэтай
працы — і загадчык, А. Некрашэвіч, прасіў, каб Владэк яму аб
гэтым напісаў.

Геня, блявузгання аб тваім замустве мы тут не чулі. Не ве-
даю, адкуль гэта бярэ Круталевіч, мабыць, адгалоскі ранейшых
плётак. Плюнь! Спадзяюся, што фатаграфію мне прышлеш.
Навін у мяне ніякіх. Працую і живу. Друкуецца другі том рама-
на «Язэп Крушынскі», вялікая кніга ў 25—26 аркушаў. Том ахоп-
лены ўвесь перыяд розных падзей на Беларусі аж да канца
1930 г. Пішу цяпер новыя творы. Я гэтым летам нідзе не быў.
У нас дарагоўля, пэўна, не меншая, чым у вас. У снежні паеду
на месяц у Кіславодск. І я хацеў бы пабыць у вас, але пакуль
што на гэта няма сродкаў. Марыя мне нічога не пісала. Рэня з
сям'ёю цяпер жывуць у саўгасе Сляпянка — 1 кіламетр ад Мен-
ска. У іх жыццё трохі палепшылася. Соня з хлопчыкам яшчэ ў
мамы, а яе муж працуе ў бальніцы ў Плешчаніцах. Ён ужо док-
тар. Міця ў Барысаве. Ён цяпер вайсковец. Носіць рэвальвер,
на каўняры 4 кубікі, і ён вельмі фарсіць.

Вельмі добра робіш, што задумала вучыцца. Гэта заўсёды
пойдзе на карысць. Лёлік упарта вучыцца, ажно лбом сцены
прабівае — сцены вышэйшай матэматыкі, фізікі і тэхнікі. Прак-
тыкуецца на розных заводах і рад, што адышоў ад літаратуры.
Я таксама рад, што ён так зрабіў. Хаця ён мае тую самую ра-
нейшую кватэру, але ён начуе ў мяне больш чым там. У нас яму
прытульней з харчамі.

Зорачка выцягнулася-вырасла, даўгая і худзенькая. Пачала лепш есці. Часта бярэ вашы фотакартачкі і кажа: гэта цёця Геня, а гэта Ронька, а гэта Віцька, а гэта дзядзя Уладэк. Я паслаў бы яе фатаграфію, дык яна не даецца фатаграфавання. Колькі разоў прабавалі, дык як толькі на яе наставяць фотаапарат, на яе нападае вялікі страх.

Прывітанне ад Машы, Зорачкі і Лёліка.
Цалую моцна.

Змітрок.

5. ВУЛЬФУ СОСЕНСКАМУ¹

*14 красавіка 1940 г.,
Мінск*

Дарагі Вульф!

Я чытаў тваё пісьмо з вялікім хваляваннем. Мая жонка слухала, і слёзы ліліся з яе вачэй. Ты так шмат напакутваўся, што і словамі не скажаш. Відаць, што ты даўно кінуў сваю старую прафесію і ўвесь час жыў, што называецца, ветрам. Ты ж быў здольным хлопцам, няхай бы ты ў свой час займаўся самаадукацыяй. Я ж у маладыя гады быў не багацейшы за цябе, аднак вучыўся. Жаніўся я гадоў 14 таму назад. У мяне ўсяго двое дзяцей. Навошта іх многа? Але не думай, што я табе гэта ў папрок кажу. Ты там жыў у іншым акружэнні, у іншым быце.

Твае дзеці выгадуюцца і, калі яны здольныя, стануць вялікімі людзьмі. Што тычыцца хворага хлопчыка, дык падай заяву ў раённы аддзел аховы здароўя, і яго пашлюць, куды трэба, на санаторнае лячэнне. Калі там не паможа — напішаш мне, і я тут пастараюся, дзе трэба.

Як ты спраўляешся з новай работай і колькі ты атрымліваеш пенсіі¹?

Хацеў табе паслаць тое-сёе з маіх кніг, але, на жаль, нічога не знайшоў. Яшчэ ўвосені 39 года ў мяне забралі ўсе кнігі для школ Заходняй Беларусі. У мяне асталося па адным экзэмпляры кожнай кнігі, яны мне патрэбны для новых выданняў.

У хуткім часе выйдзе з друку адна мая новая кніга. Я прышлю яе табе адразу. У гэтым годзе павінна выйці некалькі маіх кніг. Я іх табе буду прысылаць па парадку.

Тут у нас была адна даўгінаўская дзяўчына Бася Рубіна, па прафесіі зубны ўрач. Яна мае здольнасць кампазітара. Яна мне

расказвала пра цябе і пра тваё жыццё прыблізна так, як ты мне напісаў.

Слухай, братку. Калі ў цябе хопіць часу і цярплінасці, я параіў бы табе вучыцца ў вольны час, каб стаць добра граматычным чалавекам, а то пішаш так, як пісаў 30 год таму назад. Я добра помню твае матэрыялы, якія ты прысылаў у «Нашу ніву». Твае карэспандэнцыі былі заўсёды разумныя і талковыя.

Ты б цяпер прысылаў у нашы газеты карэспандэнцыі. Гэта добра аплачваецца. Табе не быў бы лішнім такі-сякі заробак апрача службы. Толькі карэспандэнцыі ў наш час павінны быць напісаны добра літаратурнай мовай.

Варта было б табе стаць карэспандэнтам адной з мінскіх газет. На першы час я выпраўляў бы твой матэрыял, а пасля сам наладзіўся б.

Ты ж на пошце бачыш усе газеты. Выберы адну з іх і напішы мне. Я пастараюся наладзіць гэту справу.

Твой З.

Прывет ад маёй жонкі.

Я надаўна паслаў Злата Бейле 100 руб.

З. Б.

6. ПАЎЛУ КАБЗАРЭЎСКАМУ

23 мая 1941 г.

Мінск

Уважаемый Павел Соломонович!

Сознаюсь, обрадовался Вашему письму. Думаю, что при переводе повести «В дремучих лесах» у Вас трудностей никаких и не будет. Язык у меня легкий, народный, близкий к русскому. Если встретятся непонятные слова — напишите мне, и я объясню.

Я уверен, что Вы не переводите дословно, а свободно переживаете фразы с белорусского на русский язык так, что каждое предложение звучит по-русски хорошо, и сохраняются особенности моего стиля. Я придерживаюсь такого принципа при переводе Шолом-Алейхема с еврейского на белорусский язык. Мои переводы хвалят.

Авторизация не нужна. Это может задержать работу. Я летом буду разъезжать по районам Белоруссии и редко буду в Минске. Таким образом перевод может у меня лежать неделями.

Итак, желаю Вам успеха! Напечатаны ли переведенные Ваши рассказы?

С сердечным приветом

З. Бядуля.

7. ЯЎГЕНІІ ЧАРЖЫНСКАЙ

28 жніўня 1941 г.,

Нова-Бурасы Саратаўскай вобласці

Здравствуй, дорогая Геня!

Сердечный привет Владеку и Ронечке.

Вчера получил от тебя открытку, а сегодня письмо. Все для меня ясно стало. Мы думали, что Реня и Соня выехали из Заславля организованно. Оказывается, и они не успели захватить с собой ничего из вещей. Это очень печально. Очень жаль, что Митя не получает твоих писем, и мы не можем ему отсюда написать. Ведь он о нас всех совершенно не знает и напрасно волнуется.

Хотя без вещей к зиме в данный момент очень тяжело, но как-нибудь выйдем из трудного положения. Голова дороже вещей. Я лично приехал тогда из командировки и не мог попасть в свою квартиру. Маму встретил в кооперативе. Она стояла в очереди за хлебом. Так мы и пустились с нею в путь до Борисова пешком. Понимаешь, как это было легко. Неспokoйно было и в поезде. Но все это пережито. Возвратимся домой, когда одержим полную победу над фашистским мерзавцем. В этом я ни капли не сомневаюсь. Мы все живы и здоровы.

Маши нет дома. Раньше она ходила жать рожь на колхозное поле. И, представь себе, она работает не хуже заправских колхозниц. Вчера и сегодня она ходит с Зюечкой на уборку картошки. И я не очень-то гуляю — принимаюсь за изучение колхозной жизни. Местная власть относится ко мне очень сочувственно. Съездил на днях в Саратов, хотел там устроиться, но очень трудно достать квартиру. Это нужно было хотя бы месяц тому назад. У меня ведь большая семья. Невозможно найти подходящую комнату. С пропиской мне лично было бы как раз не трудно. Вот и осел в Н.-Бурасах, как-нибудь приспособлюсь. Мне обещали какую-либо работу. Немного буду сотрудничать в газетах и так-сяк проскочим это трудное время. Мне очень больно, что из своих последних крох выслала для мамы сто

руб. Если можно было бы связаться с Митей, тогда этот вопрос был бы разрешен гораздо легче.

Сеня как-нибудь устроится. Жалко, что Реня очутилась в таком аховом положении.

Ты по всей вероятности получила от мамы письмо, переведенное мною на русский язык, чтобы оно было более понятным.

Что касается присылки Рониного зимнего пальто и шапочки, то я это предоставляю решить Маше, когда она придет с работы. Тогда она тебе напишет. Я знаю, что у тебя ничего лишнего нет. А если Ронечка уже выросла из этого пальто, то оно может пригодиться тебе на что-нибудь другое.

Щепетильность Маши доводит меня до бешенства. Гайсина должна ей 300 руб., и Маша постеснялась напомнить ей об этом. А 300 руб. в настоящее время, при моем тяжелом положении, для меня целый капитал. А сама Гайсина до сих пор не догадалась выслать должок. Я уверен, что она по-прежнему в деньгах не нуждается. При случае деликатно напомним ей об этом.

Больше пока не о чем писать. Спасибо за такое пространное письмо. Привет Рене. Постараюсь написать Соне. Привет от Маши, мамы Зои и Фимы. Целую крепко всех вас

З. Бядуля

Привет Рене с семьей. Пусть прочтет это письмо.

8. ЯЎГЕНІ ЧАРЖЫНСКАЙ

*28 кастрычніка 1941 г.,
Нова-Бурасы Саратаўскай вобласці*

Дорогая Геня!

Привет Владеку, Ронечке и всем нашим — извините, что до сих пор не писал. Мы все живы и здоровы. На днях выезжаем в Среднюю Азию. Возможно, в Алма-Ату. Как только приедем, напишу тебе письмо. Был у нас недели две тому назад т. Гайсин. Много чего хорошего обещался сделать для меня, но, видно, не мог по разным причинам, зависящим не от него. Передай там сердечный привет Рахиль Абрамовне, если она еще в Казани. Жили мы здесь довольно сносно, не знаю, как будет в Средней Азии. Но здесь холодно, и нам не удалось достать теп-

лой обуви. Спать как раз было на чем. Из Саратова нам прислали кровати, подушки и одеяла.

Больше не о чем писать. Я вообще не умею писать длинных писем. Привет от всех моих. 300 руб. мы получили. Всего доброго. Крепко целую всех вас. Привет Рене, Соне и всем нашим.

Змітрок.